

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ І ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ**

КРЕДЕНЕЦЬ НАДІЯ ЯРОСЛАВІВНА

УДК 316.77:377.016:338.46(436+430)(043)

**ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА
У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ПОСЛУГ
В АВСТРІЇ ТА НІМЕЧЧИНІ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук



Київ – 2018

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України (м. Київ).

Науковий керівник – доктор педагогічних наук,
старший науковий співробітник
Авшенюк Наталія Миколаївна,
Інститут педагогічної освіти і освіти
дорослих НАПН України,
завідувач відділу зарубіжних систем
педагогічної освіти і освіти дорослих (м. Київ).

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, доцент,
член-кореспондент НАПН України
Щербак Ольга Іванівна,
Київський професійно-педагогічний коледж
імені Антона Макаренка,
директор (м. Київ);

кандидат педагогічних наук, доцент
Удовиченко Надія Костянтинівна,
Ніжинський державний університет
імені Миколи Гоголя,
доцент кафедри німецької мови (м. Ніжин).

Захист відбудеться 28 березня 2018 року об 11.00 на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.451.01 в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України за адресою: 04060, м. Київ, вул. М. Берлинського, 9, 5-й поверх, зал засідань.

З дисертацією можна ознайомитися на сайті www.ipood.com.ua та у бібліотеці Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України за адресою: 04060, м. Київ, вул. М. Берлинського, 9.

Автореферат розіслано 26 лютого 2018 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради



Г. І. Сотська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження зумовлена стрімкими соціально-економічними й політичними змінами в українському суспільстві; необхідністю модернізації вітчизняної професійної освіти в умовах інтеграції до європейського освітнього простору; динамічними змінами на ринку праці в контексті ескалації трудової міграції, декваліфікації широких верств населення, посиленням вимог роботодавців до професійної компетентності виробничого персоналу. Невідповідність якості професійної підготовки фахівців, зокрема й сфери послуг, зрослим потребам економіки України спонукає до пошуку раціонального співвідношення державного і недержавного впливу на розвиток професійної освіти та налагодження дієвої співпраці між соціальними партнерами, які відіграють визначальну роль у формуванні людського капіталу, підвищенні конкурентоспроможності фахівців і продуктивності праці, подоланні безробіття в державі.

Розв'язання цієї нагальної проблеми потребує створення відповідних умов для розвитку гнучкої системи соціального партнерства у професійній освіті, здатної оперативно реагувати на прискорений технологічний поступ, взаємодіяти з новими постачальниками послуг, налагоджувати діалог з роботодавцями. Суттєвими кроками у цьому напрямі є створення Національної Ради соціального партнерства при Президентові України (1993 р.), прийняття Законів України: «Про об'єднання громадян» (1992 р.), «Про колективні договори і угоди» (1993 р.), «Про професійно-технічну освіту» (1998 р.), «Про професійні спілки України, їх права та гарантії діяльності» (1999 р.), «Про соціальний діалог в Україні» (2010 р.), «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності» (2012 р.), «Про освіту» (2017 р.), а також затвердження наказу МОН України «Про впровадження елементів дуальної форми навчання у професійну підготовку кваліфікованих робітників» (2017 р.).

Актуальність дослідження підтверджується тим, що сфера послуг набуває інтенсивного розвитку в різних країнах світу, стає одним із впливових чинників зростання економіки, покращення рівня життя населення й обумовлює потребу в кваліфікованих фахівцях. Так, за даними Державної служби зайнятості України в 2016 р. у структурі зайнятого населення частка працівників сфери послуг складала 16,8%. Водночас, відповідно до досліджень експертів Міжнародного валютного фонду, в 2016 р. частка сектору послуг у формуванні ВВП та працевлаштуванні в Австрії становила 69,0%, у Німеччині – 71,1%. У цьому контексті вважаємо за необхідне вивчити механізми взаємодії соціальних партнерів у професійній підготовці фахівців сфери послуг, до якої у досліджуваних країнах відноситься галузь водопостачання та водовідведення.

Доцільність осмислення позитивного досвіду соціального партнерства у професійній підготовці фахівців сфери послуг в Австрії і Німеччині обґрунтовується низкою важливих чинників, з-поміж яких: ефективне законодавче забезпечення з 60-х років ХХ ст.; конструктивна співпраця соціальних партнерів, насамперед уряду, закладів професійної освіти, роботодавців, професійних спілок, фондів зайнятості, що у 2014-2016 рр. сприяла зростанню кількості здобувачів освітніх послуг в дуальній системі професійної освіти у 2,5 рази; входження у ТОП-5 країн

Європейського Союзу з найнижчим рівнем безробіття серед молоді (станом на 2015 р. – Австрія 10,6%, Німеччина 7,2%); традиції екологічного виховання громадян щодо збереження й ощадного використання водних ресурсів; конструктивні ідеї реалізації соціального партнерства у теоретичній і практичній професійній підготовці фахівців сфери послуг (водопостачання / водовідведення).

Українськими вченими накопичено значний досвід вивчення професійної освіти в Австрії і Німеччині, зокрема: підготовка фахівців у системі неперервної професійної освіти (Т. Голуб, Т. Козак, М. Кузів, Н. Махія, Л. Отрощенко, І. Сагун, Л. Сакун, Н. Удовиченко, Л. Чухно, О. Шийка); професійна підготовка педагогів (О. Биндас, Т. Вакуленко, Л. Дяченко, Т. Зданюк, Л. Карташова, Н. Козак, Н. Махія, О. Мельник, М. М'ясковський, О. Пришляк, О. Сулима, А. Турчин, Л. Чулкова, О. Шапочкіна). Зарубіжний досвід соціального партнерства у професійній освіті студіювали Н. Абашкіна (Німеччина), Н. Бідюк (США), А. Каплун (Болгарія, Польща), О. Огієнко (Скандинавські країни), Н. Пазюра (Китай, Південна Корея). У фундаментальних дослідженнях вітчизняних науковців А. Ворначева, Н. Ничкало, В. Радкевич, Л. Пуховської відображено різнопланові аспекти соціального партнерства у професійній підготовці фахівців. Проблеми професійної підготовки персоналу для сфери послуг проаналізовано О. Баглай, А. Кононенко, Н. Креденець, Л. Криницькою, В. Лозовецькою, Г. Омельченко, М. Пальчук, О. Щербак.

Аналіз наукової літератури свідчить про суттєвий доробок німецьких і австрійських учених щодо розвитку соціального партнерства у системі професійної освіти: зміни у світі професій (Ф. Вайнерт (F. Weinert), Ф. Геркнер (V. Herkner), В. Досталь (W. Dostal), Ф. Мозен (F. Mohsen), Г. Рот (H. Roth), Н. Шапер (N. Schaper), Е. Шпрангер (E. Spranger)); профорієнтація і система зайнятості (Г. Альбрехт (G. Albrecht), Г. Цінке (G. Zinke)); дидактичні аспекти професійної освіти (Ф. Гейзе (V. Heyse), Д. Ерпенбек (J. Erpenbeck), Й. Кленк (J. Klenk), Г. Кліпперт (H. Klippert)); сутність і функції соціального партнерства у професійній освіті (Ф. Гонон (P. Gonon), Е. Грубер (E. Gruber), Г. Кершенштайнер (G. Kerschensteiner), Л. Ляснігг (L. Lassnigg), К. Майєр (K. Mayer)).

Водночас, вивчення наукових, документальних та інших джерел дає підстави стверджувати, що проблема теорії і практики соціального партнерства у професійній підготовці фахівців сфери послуг в Австрії і Німеччині не була предметом окремого дослідження і спеціального аналізу.

Науковий аналіз досліджуваної проблеми в педагогічній теорії і практиці дав змогу виявити низку *суперечностей*, зокрема між:

- потребою у реформуванні вітчизняної системи професійної підготовки фахівців сфери послуг у зв'язку із входженням до європейського освітнього простору і реальним станом сучасної системи професійної освіти в Україні;

- світовими тенденціями розвитку соціального партнерства у професійній освіті і невідповідним рівнем законодавчого, організаційно-педагогічного, навчально-методичного забезпечення його реалізації у вітчизняній системі професійної підготовки фахівців сфери послуг;

– зрослими вимогами українського суспільства до якості професійної підготовки фахівців сфери послуг і недооцінкою ролі соціального партнерства в організації їх теоретичної і практичної підготовки;

– необхідністю оновлення форм і методів професійної підготовки фахівців сфери послуг в умовах динамічних змін на ринку праці і застарілими підходами до організації освітнього процесу у вітчизняній системі професійної освіти, що не враховують переваги соціального партнерства;

– об'єктивною потребою комплексного аналізу конструктивних ідей зарубіжного досвіду розвитку соціального партнерства у професійній освіті і фрагментарністю його вивчення у вітчизняній педагогічній теорії і практиці.

Актуальність проблеми дослідження, її суспільно-педагогічне значення, недостатнє вивчення у вітчизняній порівняльній професійній педагогіці, а також необхідність розв'язання виявлених суперечностей зумовили вибір нашого дослідження **«Теорія і практика соціального партнерства у професійній підготовці фахівців сфери послуг в Австрії та Німеччині»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи відділу зарубіжних систем педагогічної освіти і освіти дорослих Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України в межах комплексного дослідження «Теорія і практика підготовки педагогічного та виробничого персоналу в зарубіжних країнах» (РК № 0105U000040). Тему дослідження затверджено вченою радою Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України (протокол № 12 від 28. 12. 2006 р.) і узгоджено в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології в Україні (протокол № 7 від 25. 09. 2007 р.).

Об'єкт дослідження – соціальне партнерство у професійній освіті Австрії та Німеччини.

Предмет дослідження – соціальне партнерство у професійній підготовці фахівців сфери послуг в Австрії та Німеччині.

Мета дослідження – на основі цілісного аналізу сутності й механізмів взаємодії соціальних партнерів у професійній підготовці фахівців сфери послуг в Австрії і Німеччині виявити конструктивні ідеї зарубіжного досвіду та розробити рекомендації щодо їх використання у системі вітчизняної професійної освіти в умовах інтеграції України в загальноєвропейський освітній простір.

Відповідно до об'єкта, предмета і мети дослідження визначено основні **завдання** дослідження:

1. Вивчити наукові підходи вітчизняних і зарубіжних учених до дослідження проблеми соціального партнерства у професійній освіті.

2. Здійснити ретроспективний аналіз розвитку соціального партнерства в освітньому просторі Австрії і Німеччини.

3. Охарактеризувати законодавче забезпечення розвитку соціального партнерства у професійній підготовці фахівців сфери послуг в Австрії і Німеччині.

4. Виявити особливості взаємодії соціальних партнерів і навчальних закладів у професійній підготовці фахівців сфери послуг Австрії і Німеччини.

5. Розробити рекомендації щодо впровадження конструктивних ідей австрійського й німецького досвіду соціального партнерства у професійній підготовці фахівців сфери послуг в Україні.

Концептуальна ідея дослідження ґрунтується на положенні про те, що соціальне партнерство у професійній підготовці фахівців сфери послуг в Австрії і Німеччині розвивається на основі концепції «відповідальності» (І. Кант); з урахуванням накопиченого національного досвіду і реалізується у цілісній дуальній системі навчання, що забезпечує формування необхідних професійних компетентностей. Науковий пошук здійснювався на принципах міждисциплінарності, модульності, практичної спрямованості соціального партнерства у професійній підготовці фахівців для сфери послуг. Соціальне партнерство є багатовимірним феноменом, в якому закономірно взаємопов'язані мета і завдання, зміст, форми й методи навчання, що забезпечує цілісність і наступність професійної підготовки фахівців для сфери послуг в Австрії і Німеччині. Творче використання конструктивних ідей зарубіжного досвіду щодо розроблення дієвих механізмів взаємодії соціальних партнерів у професійній підготовці фахівців сфери послуг сприятиме підвищенню якості професійної освіти України відповідно до зрослих суспільних потреб, зумовлених новими вимогами ринку праці, зміцненням соціальної відповідальності бізнесу й виробничої сфери.

Методологічну основу дослідження становлять філософські положення теорії наукового пізнання; діалектичні принципи: взаємозв'язку і взаємозумовленості явищ об'єктивної дійсності, науковості, системності й об'єктивності, що є основою для визначення об'єкта, предмета, завдань, методів наукового пошуку; методологія ретроспективного аналізу, що покладена в основу дослідження передумов й обґрунтування періодизації розвитку соціального партнерства в професійній освіті Австрії і Німеччини; положення педагогіки професійної освіти та педагогічної компаративістики, що уможливили пошук теоретичних і практичних надбань соціального партнерства у професійній освіті Австрії і Німеччини та їх зіставлення з українськими досягненнями. Врахування концептуальних положень системного, практико-орієнтованого, компетентнісного й міждисциплінарного загальнонаукових підходів дозволило здійснити цілісне дослідження теорії і практики соціального партнерства у професійній освіті; з'ясувати вплив соціального партнерства на організаційні, змістовий процесуальні аспекти професійної підготовки фахівців сфери послуг в Австрії і Німеччині.

Теоретичною основою дослідження є: положення сучасної філософії освіти (В. Андрущенко, І. Зязюн, В. Кремень та ін.); провідні наукові ідеї сучасної методології педагогічних досліджень (В. Биков, С. Гончаренко, Н. Ничкало, С. Сисоєва та ін.); теорія і практика неперервної професійної освіти (О. Аніщенко, С. Батишев, Л. Лук'янова, Л. Сушенцева, Л. Хомич, О. Щербак та ін.); педагогічні концепції професійної підготовки фахівців (О. Дубасенюк, О. Кучерявий, О. Лавріненко, М. Солдатенко, Г. Сотська та ін.); теоретичні і методичні засади підготовки фахівців сфери послуг (Т. Дьорова, Н. Креденець, В. Лозовецька, В. Федорченко та ін.); концептуальні положення порівняльної педагогіки (Н. Абашкіна, Н. Авшенюк, Н. Бідюк, М. Лещенко, О. Матвієнко, О. Огієнко, Н. Пазюра, Л. Пуховська, О. Сухомлинська, А. Сбруєва та ін.); теоретичні

положення щодо соціального партнерства в професійно-освітній сфері (А. Ворначев, Р. Гуревич, М. Пальчук, В. Радкевич та ін.); концепції австрійських і німецьких учених з проблем соціального партнерства у професійній освіті (С. Аршан (S. Archan), К. Воль (C. Woll), Ф. Геркнер (V. Herkner), У. Гіппах-Шнайдер (U. Hippach-Schneider), М. Краузе (M. Krause), Й. Кленк (J. Klenk), Т. Маєр, (T. Mayr) та ін.); історичного розвитку та становлення соціального партнерства Е. Грубер (E. Gruber), Л. Лясснігг (L. Lassnigg), К. Майєр (K. Mayer)); дидактичних засад професійної освіти (Ф. Гейзе (V. Heuse), Д. Ерпенбек (J. Erpenbeck), Й. Кленк (J. Klenk), Г. Кліпперт (H. Klippert) та ін.).

Для розв'язання визначених завдань використано комплекс взаємодоповнюючих **методів**: *теоретичні*: (аналіз, синтез, узагальнення), на основі яких обґрунтовано поняттєво-категоріальний апарат наукового пошуку; проаналізовано сутність й механізми соціального партнерства, з'ясовано особливості його реалізації в професійній освіті Австрії і Німеччини; ретроспективний аналіз уможливив розгляд становлення соціального партнерства у системах професійної освіти Австрії і Німеччини в другій половині ХХ – на початку ХХІ століття; структурно-логічний аналіз сприяв вивченню законодавчого забезпечення соціального партнерства у професійній освіті досліджуваних країн; структурно-функціональний аналіз дав змогу дослідити взаємозалежність змісту, форм, методів професійної підготовки фахівців сфери послуг в умовах соціального партнерства; порівняльно-педагогічний аналіз допоміг виявити подібне й відмінне у запровадженні соціального партнерства у професійній підготовці фахівців сфери послуг в Австрії, Німеччині й Україні; методи екстраполяції та прогностики сприяли визначенню перспектив застосування конструктивних ідей зарубіжного досвіду в системі професійної освіти України; *емпіричні*: дискусії щодо проблеми дослідження з експертами у галузі професійної освіти під час зустрічей на конференціях та стажуванні, що передбачало наукову роботу в Гамбурзькій національній бібліотеці ім. Карла фон Оседського; *статистичні*: статистичний аналіз уможливив здійснення статистичної обробки й систематизації наукових фактів і даних; верифікації отриманої інформації шляхом зіставлення даних, оприлюднених у різноманітних наукових джерелах.

Організація дослідження. Наукове дослідження здійснювалося упродовж 2006–2017 рр. й охоплювало три етапи.

На першому етапі (2006 – 2008 рр.) здійснено теоретичне осмислення проблеми дослідження, обґрунтовано методологічні засади, науковий апарат та програма дослідження, проаналізовано сутність і зміст ключових понять, сформовано поняттєво-категоріальний апарат, вивчено джерельну базу, здійснено бібліографічний аналіз та первинну обробку дослідницьких матеріалів.

На другому етапі (2009 – 2013 рр.) здійснено ретроспективний та порівняльний аналіз основних ідей, концепцій, досвіду Австрії й Німеччини; систематизовано дослідницькі матеріали, здійснено апробацію результатів дослідження на міжнародних науково-практичних конференціях України і зарубіжжя.

На третьому етапі (2014 – 2017 рр.) узагальнено результати наукового пошуку, сформульовано загальні висновки, обґрунтовано рекомендації щодо перспектив творчого застосування конструктивних ідей зарубіжного досвіду в

практиці професійної підготовки фахівців сфери послуг в Україні, впроваджено результати дослідження у практику вітчизняних закладів професійної освіти, підготовлено рукопис дисертації.

Наукова новизна і теоретичне значення одержаних результатів полягає в тому, що:

– *вперше* у вітчизняній педагогічній науці *здійснено* цілісний аналіз соціального партнерства у професійній підготовці фахівців сфери послуг (водопостачання / водовідведення) в Австрії і Німеччині; розкрито особливості його реалізації, що зумовлені: законодавчим забезпеченням; індивідуальним підходом до організації виробничого навчання; міждисциплінарним характером змісту освіти; диференціацією освітнього процесу; гнучким управлінням професійною підготовкою фахівців; різномірним підходом до фінансування професійних закладів; специфікою та організацією освітнього процесу на науково-методичному, адміністративному, громадському рівнях; *схарактеризовано* організаційно-педагогічні засади (динамічне оновлення форм і методів професійної підготовки; дуальна система професійного навчання; диверсифікація, практико-діяльнісна спрямованість дидактичного забезпечення) професійної підготовки фахівців сфери послуг в Австрії і Німеччині в умовах соціального партнерства; *виявлено* спільні (ступенева структура професійної освіти, осучаснення змісту професійної підготовки, організація навчання за кредитно-модульним принципом, професійна спрямованість навчальних програм, інтеграція з європейським освітнім простором тощо) й відмінні (розробленість законодавчого забезпечення соціального партнерства у професійній освіті фахівців сфери послуг; гнучкість і мобільність навчально-виробничого процесу в умовах виробництва, спільна відповідальність керівників професійних шкіл і роботодавців за надання якісної теоретичної й практичної професійної підготовки майбутніх фахівців тощо) риси соціального партнерства у професійній підготовці фахівців сфери послуг в Австрії, Німеччині й Україні; *обґрунтовано* можливості творчого використання конструктивних ідей австрійського й німецького досвіду в закладах професійної освіти України;

– *подальшого розвитку* набули положення щодо соціального діалогу у професійній підготовці фахівців сфери послуг на федеральному, земельному, галузевому і міжнародному рівнях; періодизації розвитку соціального партнерства у професійній освіті в Австрії й Німеччині: I – інституційний (1965-1980 рр.); II – реформаційний (1981-1992 рр.); III – консолідаційний (1993-2005 рр.); IV – глобалізаційний (2006 р.- дотепер);

– *уточнено* зміст ключових понять дослідження: «соціальне партнерство», «соціальний діалог», «дуальна система навчання», «професійна підготовка фахівців сфери послуг», «соціальне партнерство у професійній підготовці» тощо;

– *до наукового обігу* введено дотепер невідомі і маловідомі в Україні праці австрійських і німецьких дослідників, фактологічні матеріали з питань теорії і практики соціального партнерства у професійній підготовці фахівців сфери послуг.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробленні та впровадженні в освітню практику методичного посібника «Соціальне партнерство в професійній освіті Австрії та Німеччини: історія, реалії, перспективи», що може

використовуватися у закладах професійної освіти, а також системи неперервної професійної освіти у процесі підготовки і розвитку фахівців сфери послуг, підвищення кваліфікації педагогів професійного навчання. Основні результати, які поглиблюють порівняльний аналіз професійної освіти Австрії, Німеччини й України, обґрунтовані ключові положення та джерельна база дослідження можуть бути використані під час розроблення спецкурсів і спецсеминарів для підготовки майбутніх фахівців сфери послуг, оновлення навчальних планів і програм, удосконалення організації професійної підготовки майбутніх фахівців сфери послуг в Україні. Матеріали дисертації є цінним джерелом для удосконалення професійної компетентності викладачів професійної освіти. Фактичний матеріал стане корисним для дослідників суміжних галузей педагогічної науки.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Львівського техніко-економічного коледжу Національного університету «Львівська політехніка» (довідка № 85 від 25. 04. 2017 р.), Хмельницького національного університету (довідка № 25 від 14. 06. 2017 р.), Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (довідка 01 / 145 від 16. 06. 2017 р.), Національного університету «Львівська політехніка»; на курсах підвищення кваліфікації працівників КП «Тернопільводоканал» (довідка № 464 / 17 від 7. 03. 2017 р.).

Апробація результатів дисертації. Основні результати дослідження обговорено і схвалено на: *міжнародних науково-практичних конференціях*: «Шляхи розвитку духовності професіоналізму за умов глобалізації ринку освітніх послуг» (Вінниця, 2007); «Теоретичні та методичні засади розвитку педагогічної освіти: педагогічна майстерність, творчість, технології», (Київ, 2007); «Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми», (Вінниця, 2008); «Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи», (Хмельницький, 2011); «Міждисциплінарність як методологія гуманітарних наук: мова, освіта, культура», (Умань, 2012); «Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний та національний виміри змін» (Суми, 2017); *всеукраїнських науково-практичних конференціях*: «Вища школа і ринок праці: інтеграція, модернізація, інтернаціоналізація» (Мукачево, 2016); *міжнародних науково-практичних семінарах*: «Демократична школа» Європейського центру ім. Вергеланда (Київ, 2017); «Розвиток порівняльної професійної педагогіки у контексті глобалізаційних та інтеграційних процесів», (Хмельницький, 2017); на *звітних науково-практичних конференціях* Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України (Київ, 2007, 2008, 2011, 2012, 2016, 2017), *засіданнях відділу зарубіжних систем педагогічної освіти і освіти дорослих* Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України тощо.

Особистий внесок здобувача. У публікації [7] дисертантом охарактеризовано зарубіжний і вітчизняний педагогічний досвід налагодження ефективної системи соціального партнерства у професійній освіті зарубіжних країн.

Публікації. Основні результати дослідження висвітлено в 19 (18 одноосібних) наукових публікаціях, з-поміж них: 1 методичні рекомендації; 9 статей у фахових виданнях України (у т.ч. 1 – у співавторстві); 2 статті у виданнях України, що включені до міжнародних наукометричних баз; 7 статей у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з анотацій українською, англійською, німецькою мовами, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (361 найменування, з них 143 – іноземними мовами) і додатків на 99 сторінках. Робота містить 6 таблиць і 3 рисунки. Загальний обсяг дисертації – 352 сторінки, основний текст викладено на 196 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми; окреслено об'єкт, предмет і методи дослідження; сформульовано мету й завдання дослідження; викладено провідні положення концепції дослідження; представлено його методологічні й теоретичні основи; аргументовано наукову новизну та практичне значення; подано відомості про апробацію і впровадження результатів дослідження, представлено дані про публікації, структуру й обсяг дисертації.

У першому розділі «**Теоретичні засади соціального партнерства у системах професійної освіти Австрії і Німеччини**» проаналізовано стан дослідженості проблеми соціального партнерства в професійній освіті у науковій літературі та в документах міжнародних організацій; схарактеризовано ключові поняття дослідження; розкрито суспільно-економічні й педагогічні передумови розвитку соціального партнерства у системах професійної освіти Австрії і Німеччини, визначено його основні періоди; розглянуто законодавче забезпечення.

Узагальнення результатів теоретичного аналізу наукових праць вітчизняних (Н. Абашкіна, А. Ворначев, В. Лозовецька, Н. Ничкало, О. Огієнко, В. Радкевич, Л. Сушенцева, Л. Пуховська та ін.) і зарубіжних (Ф. Вайнерт, Ф. Гейзе, Ф. Геркнер, Ф. Гонон, Е. Грубер, В. Досталь, Г. Кершенштайнер, Й. Кленк, Л. Лясснігт, Ф. Мозен, Г. Рот, Н. Шапер, Е. Шпрангер, Г. Цінке та ін.) учених дало підстави дійти висновку, що необхідність дослідження проблеми соціального партнерства у професійній підготовці фахівців сфери послуг зумовлена потребами педагогічної науки, освітньо-професійної практики й соціуму. З'ясовано, що більшою мірою українські, австрійські й німецькі науковці досліджували історико-педагогічні, філософські й методичні аспекти професійної освіти Австрії і Німеччини. Однак цілісне дослідження проблеми теорії і практики соціального партнерства у професійній підготовці фахівців сфери послуг в Австрії і Німеччині не здійснювалося.

Відкритими для наукової дискусії є питання змістового наповнення поняттєво-категоріального апарату дослідження, зокрема понять: «соціальне партнерство», «соціальний діалог», «соціальне партнерство у професійній освіті», «дуальна система професійної освіти», «сфера послуг», «професійна підготовка фахівців сфери послуг» в українському і зарубіжному контекстах. Встановлено, що поліфункціональність і багатоаспектність цих понять зумовлює розбіжності у підходах до обґрунтування концептуальних та організаційно-педагогічних засад соціального партнерства у професійній підготовці фахівців сфери послуг в Австрії, Німеччині й Україні. Водночас, науковці погоджуються, що соціальне партнерство у професійній освіті – це співпраця, що спрямована на довгострокову взаємодію між усіма соціальними партнерами (закладами професійної освіти, студентами,

батьками, педагогічними колективами, науковцями, профспілками, роботодавцями, центрами зайнятості, представниками органів державної влади, галузевих міністерств і міжнародних організацій) з метою налагодження професійної підготовки конкурентоспроможних і мобільних на ринку праці фахівців; створення гнучкої й динамічної системи професійної освіти; забезпечення економічної стабільності та розвитку країни.

Дослідження генези соціального партнерства у професійній освіті Австрії і Німеччини уможливило визначення передумов його розвитку (створення трудових і ремісничих шкіл, шкіл продовженого навчання в Австрії, Німеччині, Швейцарії; професіоналізація загальноосвітньої підготовки; запровадження дуальної форми професійної освіти). Розвиток системи соціального партнерства тісно пов'язаний з еволюцією професійної освіти на різних історичних етапах поступу австрійського і німецького суспільства.

Обґрунтовано основні критерії авторської періодизації розвитку соціального партнерства у професійній підготовці фахівців сфери послуг в Австрії і Німеччині впродовж другої половини ХХ – початку ХХІ століття: конкретно-історичні події; об'єктивні закономірності соціально-культурного, політичного й економічного розвитку Австрії і Німеччини загалом та систем професійної освіти зокрема; виникнення і функціонування основних механізмів соціального партнерства у професійній освіті Австрії і Німеччини; інституціалізація соціального партнерства у професійній освіті Австрії і Німеччини. На основі ретроспективного аналізу виявлено й схарактеризовано чотири основні взаємопов'язані періоди розвитку досліджуваного феномену: інституційний період (1965-1980 рр.); реформаційний період (1981-1992 рр.); консолідаційний період (1993-2005 рр.); глобалізаційний період (2006 р.- дотепер).

Структурно-логічний аналіз законодавчого забезпечення професійної освіти Австрії (Закон про професійну освіту (зі змінами 2015)) і Німеччини (Закон про професійну освіту (зі змінами 2016)), постанови, рамкові угоди й рекомендації Постійної конференції міністрів освіти, науки і культури, дав змогу з'ясувати, що зазначені документи становлять основу для розвитку системи професійної освіти цих країн. Австрія і Німеччина є першими країнами Європейського Союзу, що прийняли закони про професійну освіту, в яких чітко розмежовуються права і обов'язки соціальних партнерів, підприємств, де здійснюється практичне навчання в дуальній системі. За таких умов, нормативно-правова база професійної освіти в Австрії і Німеччині уможливило сталий розвиток професійної підготовки фахівців сфери послуг на всіх освітньо-кваліфікаційних рівнях упродовж кар'єри; забезпечує корпоративно-державну систему управління в оптимальному співвідношенні централізації й децентралізації.

У другому розділі **«Педагогічні й економічні умови розвитку соціального партнерства у професійній підготовці фахівців сфери послуг в Австрії і Німеччині»** викладено загальну характеристику організації професійної підготовки фахівців сфери послуг у дуальній системі професійної освіти Австрії і Німеччини; проаналізовано вплив соціального партнерства на динамічне оновлення змісту, форм і методів підготовки фахівців сфери послуг; виявлено особливості

професіоналізації освіти дорослих в Австрії і Німеччині у контексті соціального партнерства.

Аналіз офіційних документів, аналітичних матеріалів, науково-методичної літератури дозволив з'ясувати, що соціальне партнерство у професійній підготовці фахівців для сфери послуг (водопостачання / водовідведення) у досліджуваних країнах зреалізовується у системній взаємодії партнерів на *федеральному* (Федеральне міністерство освіти, науки і культури, Федеральний інститут професійних досліджень (Австрія); Федеральне міністерство освіти і науки, Федеральний інститут професійної освіти (Німеччина)), *земельному* (Земельне управління у справах освіти, Постійна конференція міністрів у справах освіти (Німеччина), Департамент Міністерства освіти (Австрія), *галузевому* (спілки роботодавців, професійні спілки, торговельно-промислові палати) й *інституційному* (навчальні заклади, підприємства) рівнях. Соціальне партнерство традиційно здійснюється в умовах дуальної системи навчання, що характеризується єдністю *теоретичного* (вивчення теоретичних основ спеціальності у закладах середньої освіти другого ступеня (професійні школи, професійно-фахові школи, професійні школи підвищеного типу, професійні гімназії), закладах вищої освіти (вищих професійних школах, технічних університетах) загальним обсягом 18 модулів) і *практичного* (оволодіння практичними професійними компетентностями й досвідом роботи на підприємстві загальним обсягом 17-18 модулів) компонентів.

Виявлено вплив соціального партнерства на формування змісту професійної підготовки фахівців сфери послуг в Австрії і Німеччині, що спрямований на розвиток комплексу професійних компетентностей («компетентностей дії»): *фахової* (здатність на основі ґрунтовних фахових знань та умінь цілеспрямовано, самостійно вирішувати конкретні професійні завдання і вміти інтерпретувати результат), *особистісної* (передбачає спроможність оцінювати власну професійну діяльність, ставлення до професії, до себе й свого саморозвитку), *соціальної* (уміння адаптуватися до мінливих вимог на робочому місці, здатність обмінюватись інформацією, спілкуватись, встановлювати і підтримувати соціальні взаємозв'язки), *навчально-методичної* (готовність обирати, розробляти і застосовувати стратегії вирішення проблем у навчальних / професійних ситуаціях). Дослідження засвідчило, що компетентності дії не є сталою величиною, а слугують основою для постійного саморозвитку, кар'єрного зростання, готовності навчатися впродовж життя.

Структурно-функціональний аналіз навчальних планів і програм професійної підготовки фахівців сфери послуг у галузі водопостачання і водовідведення Професійної екологічної школи ім. Кершенштайнера (м. Штуттгарт, Німеччина) за напрямками: фахівець з водопостачальної техніки, фахівець з водовідвідної техніки, фахівець з економіки кругообігу води і відходів, фахівець з обслуговування промисловості, водопровідно-каналізаційних мереж та Віденського університету земельних ресурсів (м. Відень, Австрія) за напрямом бакалавр технічних наук з технологічної культури і економічного управління водними ресурсами дозволив встановити, що зміст професійного навчання фахівців сфери послуг в Австрії і Німеччині формується з урахуванням методологічних підходів: системного (взаємозв'язок усіх складових професійної підготовки), компетентнісного (розвиток компетентностей дії), контекстного (поєднання теоретичної і практичної

підготовки), діяльнісного (активізація навчальної й виробничої діяльності) міждисциплінарного (врахування положень різних галузей наук). А його оновлення є свідченням реформування професійної освіти країн з огляду на соціально-економічні потреби німецького й австрійського суспільств.

Процесуальними особливостями професійної підготовки фахівців для сфери послуг в Австрії і Німеччині є диверсифікація, практико-діяльнісна спрямованість, інтерактивність форм і методів навчання. З'ясовано, що ґрунтовна теоретична і практична підготовка фахівців у галузі водопостачання і водовідведення забезпечується завдяки поєднанню форм навчання теоретичних основ спеціальності (лекція, пояснення, показ, «дидактична бесіда» тощо) та організації практичної діяльності на виробництві (трудове наставництво, навчальне завдання), а також комплексним застосуванням сучасних практико-орієнтованих кооперативних методів («керуючий текст», «дискусійне коло», «планова гра», «археолог», «екскурсія на підприємство», «груповий проект», «кутова дискусія» тощо) навчання.

Здійснене дослідження показало, що в Австрії і Німеччині професіоналізація освіти дорослих в умовах соціального партнерства є важливою складовою професійного зростання фахівців упродовж кар'єри. З метою професіоналізації освіти дорослих у мережі Інтернет віртуально працюють Центри професійної орієнтації, засновані Федеральною біржою праці й Федеральною службою праці у всіх федеральних землях Австрії і Німеччини, де розміщено пропозиції для здобуття додаткової освіти та підвищення кваліфікації. У системах неперервної професійної освіти Австрії і Німеччини використовується чимало підходів до підвищення кваліфікації. Зокрема, у результаті підвищення кваліфікації фахівець може здобути кваліфікаційний рівень «майстер / технік», а також посаду майстра виробничого навчання. До навчальних закладів освіти дорослих відносяться народні університети, інститути підвищення кваліфікації, інститути економічного сприяння і низка регіональних освітніх інститутів, які пропонують загальноосвітні й професійні курси підвищення кваліфікації у формі семінарів, семінарів-практикумів, семінарів-нарад, семінарів-тренінгів, тренінгів, вебінарів, «круглих столів». Зміст цих занять спрямований на формування, розвиток та вдосконалення особистісних і професійних компетентностей (організаторських, творчих, лідерських, комунікативних тощо) фахівців, а також підвищення ефективності їх професійної діяльності.

У третьому розділі **«Перспективи розвитку соціального партнерства у професійній підготовці фахівців для сфери послуг в Україні»** розглянуто сучасний стан соціального партнерства у вітчизняній професійній освіті; здійснено порівняльний аналіз особливостей соціального партнерства у професійній підготовці фахівців сфери послуг в Австрії, Німеччині й Україні, з'ясовано можливості творчого використання конструктивних ідей австрійського і німецького досвіду в системі професійної освіти України.

В Україні освітні програми для професійної підготовки фахівців сфери послуг у галузі водопостачання і водовідведення на освітньо-кваліфікаційному рівні «кваліфікований робітник» пропонують 7 вищих професійних училищ, на рівні «молодший спеціаліст» 6 коледжів, на рівні «бакалавр» 6 закладів вищої освіти. Вивчення законодавчих, нормативно-правових документів засвідчило, що

соціальними партнерами вітчизняної професійної освіти є: Міністерство освіти і науки України, обласні та Київська державні адміністрації, Інститут модернізації змісту освіти МОН, Департаменти (управління) освіти і науки обласних та Київської міської державних адміністрацій, професійно-технічні навчальні заклади, навчально-методичні (науково-методичні) центри (кабінети) професійно-технічної освіти в областях та у м. Київ, роботодавці, об'єднання роботодавців, спільний представницький орган Федерації роботодавців України.

Аналіз навчальних планів Екологічного коледжу Львівського національного аграрного університету зі спеціальності «Обслуговування устаткування систем водопостачання і водовідведення» на освітньо-кваліфікаційному рівні «кваліфікований робітник» та Національного університету «Львівська політехніка» за напрямом підготовки «Гідротехніка» на освітньо-кваліфікаційному рівні «бакалавр» дав змогу встановити, що з метою засвоєння навчальної дисципліни «Водопостачання та водовідведення» здійснюється практика студентів на комунальних підприємствах «Львівводоканал». Зазначена практика є невід'ємною складовою освітньо-професійної програми підготовки фахівців, що спрямована на удосконалення знань сучасних методів проектування, будівництва та експлуатації систем водопостачання й водовідведення населених міст, житлових і промислових об'єктів; набуття практичних умінь та навичок приймати самостійні рішення в умовах виробництва; ознайомлення із сучасними системами й схемами водопостачання й водовідведення населених міст і промислових підприємств; вивчення сучасних методів поліпшення якості, подачі й розподілу питної води, транспортування та очищення стічних вод і осадів; умінь, навичок проектувати та експлуатувати внутрішні й зовнішні системи водопостачання і водовідведення.

Компаративний аналіз соціального партнерства у професійній підготовці фахівців сфери послуг в Австрії, Німеччині й Україні, здійсненим нами за законодавчим, структурним й організаційно-педагогічним напрямками, уможливив виявлення спільних і відмінних рис. До спільних рис відносимо: ступенева структура професійної освіти, осучаснення змісту професійної підготовки, професійна спрямованість навчальних програм, організація навчання за кредитно-модульним принципом, інтеграція з європейським освітнім простором тощо. З-поміж відмінних рис визначаємо: цілісне законодавче забезпечення соціального партнерства у професійній освіті фахівців сфери послуг (водопостачання / водовідведення), гнучкість і мобільність організації навчально-виробничого процесу в умовах виробництва, дуальна система професійної підготовки; спільна відповідальність керівників професійних шкіл та роботодавців за надання якісної теоретичної й професійної підготовки майбутніх фахівців; багатоканальне фінансування професійної освіти тощо.

Виявлено, що пріоритетним чинником результативності співпраці між соціальними партнерами у професійній підготовці фахівців сфери послуг в Австрії і Німеччині є спільна відповідальність професійних шкіл та роботодавців за надання якісної теоретичної і практичної професійної освіти. Натомість у вітчизняній системі професійної підготовки фахівців у галузі водопостачання й водовідведення взаємодія між соціальними партнерами, навчальним закладом та підприємством, де проходить виробнича практика, має односторонній характер, оскільки

відповідальність за організацію, проведення і контроль практики покладається лише на керівників закладу освіти. Першочерговими перспективними напрямками вдосконалення соціального партнерства у професійній підготовці фахівців сфери послуг (водопостачання / водовідведення) є професіоналізація освітнього процесу в співпраці із роботодавцями; запровадження елементів дуальної форми здобуття професійної освіти фахівців сфери послуг; введення багатоканального фінансування (державна субвенція, державне замовлення на гостродефіцитні професії, регіональне замовлення для місцевого ринку праці, кошти бізнесу).

Застосування методу наукової екстраполяції дозволило визначити можливості творчого використання конструктивних ідей австрійського і німецького досвіду в процесі розбудови соціального партнерства у підготовці фахівців для сфери послуг в Україні на державному, галузевому, регіональному, місцевому рівнях та рівні навчального закладу за напрямками: концептуальний, політико-стратегічний, законодавчий, організаційно-управлінський, навчально-методичний, економічний.

ВИСНОВКИ

Узагальнення результатів порівняльно-педагогічного дослідження особливостей соціального партнерства у професійній підготовці фахівців сфери послуг в Австрії і Німеччині з метою з'ясування можливостей творчого використання конструктивних ідей австрійського й німецького досвіду в системі професійної освіти України свідчить про досягнення мети й вирішення завдань дослідження та дає підстави для таких висновків:

1. Вітчизняні й зарубіжні вчені досліджують проблему соціального партнерства у професійній освіті в міждисциплінарному контексті з урахуванням підходів різних галузей науки (філософської, педагогічної, економічної, політичної). Однак цілісного осмислення проблема соціального партнерства у професійній освіті фахівців для сфери послуг в Австрії і Німеччині ще не набула. У межах характеристики теоретичних засад соціального партнерства у професійній підготовці фахівців сфери послуг в Австрії і Німеччині уточнено базові поняття дослідження (соціальне партнерство, соціальний діалог, сфера послуг, професійна підготовка фахівців сфери послуг, дуальна система професійного навчання). Показано, що вони всебічно і ґрунтовно аналізуються науковцями, проте існують розбіжності у їх визначенні, що пов'язано з поліаспектністю та поліфункціональністю зазначених понять.

Соціальне партнерство в професійній освіті Австрії і Німеччини доцільно розглядати як соціальний механізм стратегічного управління професійною підготовкою фахівців на федеральному, земельному, галузевому, інституційному рівнях, що спрямований на довгострокову взаємодію між усіма соціальними партнерами (учнями, студентами, батьками, педагогічними колективами, науковцями, профспілками, роботодавцями, центрами зайнятості, керівниками закладів професійної освіти, представниками державної влади, профільних міністерств і міжнародних організацій) з метою створення конкурентоспроможної, гнучкої та динамічної системи професійної освіти, а також забезпечення економічної стабільності та розвитку країни.

2. На основі ретроспективного аналізу розвитку соціального партнерства в освітньому просторі Австрії і Німеччини впродовж другої половини ХХ – на початку ХХІ століття доведено, що трансформація сутності та ролі соціального партнерства у професійній підготовці фахівців для сфери послуг Австрії і Німеччини тісно пов'язана з розвитком професійної освіти в цих країнах на різних історичних етапах. Розвиток соціального партнерства у професійній освіті в Австрії і Німеччині відображений послідовно впродовж чотирьох періодів другої половини ХХ – початку ХХІ століття: інституційний період (1965-1980 рр.) – інституалізація соціального партнерства шляхом запровадження законодавчого забезпечення в офіційно визнаній дуальній системі професійної освіти в Австрії, Федеративній Республіці Німеччина та Німецькій Демократичній Республіці; створення Європейської економічної спільноти з метою формування спільного ринку для досягнень чотирьох свобод: переміщення товарів, послуг, людей і капіталів; реформаційний період (1981-1992 рр.) – трансформаційні процеси в системах професійної освіти ФРН та НДР, спричинені послабленням централізованого управління у Німецькій Демократичній Республіці; об'єднання Німеччини; розвиток інтеграційних процесів в європейських країнах); консолідаційний період (1993-2005 рр.) – консолідація європейських країн з метою забезпечення добробуту, безпеки, солідарності й демократії, що характеризується підписанням Маастрихтського договору, створенням єдиного європейського простору в сфері вищої і професійної освіти, започаткуванням «Копенгагенського процесу» у професійній освіті); глобалізаційний період (2006 р.- дотепер) – розвиток глобального ринку виробництва і праці; встановлення необмеженої конкуренції на внутрішньому й міжнародному ринках; посилення професійної мобільності й міждержавної трудової міграції; підвищення якості освіти шляхом її стандартизації, що вимагає злагодженої взаємодії міжнародних соціальних партнерів для забезпечення права людини на пересування з урахуванням потреби світового співтовариства у розширенні професійного поля діяльності, відкритості, доступності та інтернаціоналізації освітнього простору.

3. Схарактеризовано законодавче забезпечення соціального партнерства у професійній освіті Австрії (Федеральний закон про професійну освіту» (зі змінами 2015), Закон про інспекцію з питань праці» (зі змінами 2015), Закон про безпеку на робочому місці (зі змінами 2017), «Закон про рідну мову» (зі змінами 2017)) і Німеччини (Федеральний закон про професійну освіту (зі змінами 2016); нормативні документи Постійної конференції міністрів освіти, науки і культури «Про співпрацю шкіл та консультативних центрів з питань професійної освіти» (2004), «Елементи для занять у професійних школах» (2008); договір «Школа і підприємства як партнери» (2005)). Ці документи є юридичною основою для врегулювання відносин між соціальними партнерами у професійній освіті, насамперед щодо управління та фінансування, визначення змісту професійної освіти, організації навчально-виробничого процесу, встановлення кваліфікаційних характеристик фахівців; сприяння професійному розвитку; забезпечення співпраці між усіма соціальними партнерами на федеральному, земельному, галузевому, інституційному рівнях; сталого розвитку професійної підготовки фахівців упродовж життя; координації

корпоративно-державної системи управління в оптимальному співвідношенні централізації та децентралізації.

4. До особливостей взаємодії соціальних партнерів і навчальних закладів у професійній підготовці фахівців сфери послуг Австрії і Німеччини віднесено: організаційно-структурні особливості здійснення соціального партнерства, що полягають у системній співпраці партнерів (федеральний уряд, земельні управління, спілки роботодавців, професійні спілки, торгово-промислові палати, навчальні заклади, підприємства, молодіжні об'єднання) на усіх рівнях управління освітою, промисловістю та економічним розвитком країн; орієнтації на потреби роботодавців та ринку праці; запровадженні неперервної дуальної системи навчання, що характеризується: двокомпонентною структурою, різними вимогами до базової / повної загальної середньої освіти абітурієнтів, тривалості навчання, рівня освітньої кваліфікації, співвідношення професійно-теоретичної і професійно-практичної підготовки на підприємствах; зміцненні зв'язку навчання та майбутньої професійної діяльності; сприянні професійній мобільності фахівців; забезпеченні післядипломної професійної освіти на базі технічних університетів та вищих професійних шкіл; розвитку професійної спрямованості особистості фахівців за допомогою профорієнтаційних заходів. Основними принципами професійної підготовки фахівців для сфери послуг в Австрії і Німеччині на засадах дуальності є: детермінованість, системність, профільність, модульність, єдність теоретичного і практичного компонентів, неперервність, прогностичність.

Соціальне партнерство у професійній освіті фахівців сфери послуг в Австрії і Німеччині забезпечує практикоорієнтований і діяльнісно-компетентнісний характер професійної підготовки за кваліфікаціями (кваліфікований робітник, бакалавр), яка спрямована на розвиток комплексу професійних компетентностей дій, шляхом розроблення змісту за відповідними професійними кваліфікаціями й використання кооперативних методів навчання. Структурування та відбір змісту професійного навчання фахівців у галузі водопостачання і водовідведення в Австрії і Німеччині відбувається на основі компетентнісного, контекстного, діяльнісного, міждисциплінарного підходів, а його оновлення здійснюється з урахуванням пріоритетів реформування професійної освіти країн з огляду на соціально-економічні потреби німецького й австрійського суспільств та вимоги роботодавців в умовах динамічного ринку праці. Зміст збалансовано поєднує фахову теоретичну й практичну підготовку, що сприяє професійному зростанню австрійських і німецьких фахівців сфери послуг та задоволенню їх кар'єрних можливостей.

5. Запропоновано перспективні напрями впровадження конструктивних ідей австрійського і німецького досвіду соціального партнерства у професійній підготовці фахівців для сфери послуг в Україні на державному, регіональному, місцевому рівнях та рівні навчального закладу: *концептуальний* (реалізація комплексного розвитку соціального партнерства на міждисциплінарній основі, що пов'язано з соціально-культурними, політичними, економічними чинниками розвитку суспільства тощо); *політико-стратегічний* (розроблення національної стратегії розвитку соціального партнерства у професійній освіті, враховуючи її переваги у європейському освітньому просторі, з метою максимізації результатів у вітчизняному контексті шляхом формування нормативно-правової бази,

впровадження інноваційних технологій навчання, організаційно-економічного механізму, визначення джерел фінансування, стимулювання готовності до партнерства суб'єктів процесу тощо); *законодавчий* (удосконалення чинного законодавства у сфері професійної освіти, орієнтованого на посилення ролі соціальних партнерів тощо); *організаційно-управлінський* (формування децентралізованої структури управління професійною освітою; створення міжвідомчих рад з метою розвитку соціального партнерства на всіх рівнях; розширення консультацій з різними галузями промисловості щодо їх залучення до соціального діалогу та партнерства; укладання угод між навчальним закладом і майбутнім роботодавцем, на базі якого здійснюється практична професійна підготовка тощо), *навчально-методичний* (запровадження дуальної системи професійного навчання кваліфікованих фахівців для забезпечення науково обгрунтованого співвідношення між професійно-теоретичною та професійно-практичною складовими підготовки; врахування галузевого компоненту в навчальних планах і освітніх програмах підготовки фахівців сфери послуг; орієнтація на запит роботодавців у доборі змісту, форм і методів професійного навчання тощо), *економічний* (запровадження багатоканального фінансування професійної освіти; створення агенцій з освітніх кредитів та субсидій із залученням інвестицій бізнесу тощо).

Здійснене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми розвитку соціального партнерства у професійній підготовці фахівців сфери послуг в Австрії і Німеччині. Перспективи подальших наукових пошуків убачаємо в дослідженні впливу соціального партнерства на підвищення кваліфікації та професійний розвиток фахівців сфери послуг в Австрії і Німеччині; практичної підготовки фахівців сфери послуг на підприємствах-партнерах за галузями економічної діяльності; вивченні досвіду соціального партнерства у професійній підготовці фахівців сфери послуг в інших зарубіжних країнах (США, Швейцарія, Польща, Швеція, Нідерланди).

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ З ТЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації

1. Креденець, Н. Я. (2007). Основні засади взаємодії соціальних партнерів у професійній освіті Німеччини. *Нові технології навчання*, 48, 259–262.
2. Креденець, Н. Я. (2008). Провідні ідеї інтеграційних процесів в європейській професійній освіті. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія: Педагогіка*, 2, 120–124.
3. Креденець, Н. Я. (2008). Соціальне партнерство у ступеневій системі професійної освіти в Австрії та Німеччині. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*, 18, 248–250.
4. Креденець, Н. Я. (2011). Досвід становлення соціального партнерства в контексті інтеграційних процесів у європейській системі освіти. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія: Педагогіка*, 2, 8–12.

5. Креденець, Н. Я. (2011). Соціопедагогічна категорія «соціальне партнерство» в міжнародних документах та дослідженнях. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія: Педагогіка*, 4, 85–90.

6. Креденець, Н. Я. (2011). Соціальне партнерство в дуальній системі професійної освіти Німеччини та Австрії. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія: Педагогіка*, 5, 112–117.

7. Креденець, Н. Я., Авшенюк, Н. М. (2012). Міжнародний вимір соціального партнерства у професійній освіті. *Порівняльна професійна педагогіка*, 1 (3), 59–67.

8. Креденець, Н. Я. (2012). Сучасні підходи вітчизняних і європейських дослідників до визначення поняття «соціальне партнерство» у професійній освіті. *Педагогіка і психологія професійної освіти*, 3, 200–2006.

9. Креденець, Н. Я. (2012). Особливості організації та функціонування соціального партнерства в професійній підготовці фахівців сфери послуг у Німеччині. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*, 31, 54–57.

10. Kredenets, N. (2016). Forming social partnership policy in vocational training of service sector specialists in Germany and Austria. *Comparative professional pedagogy*, 6, 55–61.

11. Kredenets, N. (2017). Legislative aspects of social partnership functioning in vocational training of service sector specialist in Austria and Germany. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 5 (69), 32–49.

12. Креденець, Н. Я. (2017). *Соціальне партнерство в професійній освіті Німеччини та Австрії: історія, реалії, перспективи*. Львів: Растр-7.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

13. Креденець, Н. Я. (2007). Ключові напрями розвитку європейської професійної освіти. *Теоретичні та методичні засади розвитку педагогічної освіти: педагогічна майстерність, творчість, технології*, 558–562.

14. Креденець, Н. Я. (2011). Социальное партнерство в системе профессионального образования и обучения в западноевропейских странах. В С. С. Чернова (Ред.), *Психология и педагогика: методика и проблемы практического применения: XXI Международная научно-практическая конференции, Новосибирск, 10 октября* (с. 160–167). Новосибирск: Издательство НГТУ.

15. Креденець, Н. Я. (2011) Педагогічні засади соціального партнерства у сучасних європейських системах професійної освіти. В Н. Г. Ничкало та ін. (Ред.), *Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи: IV Міжнародна науково-практична конференція, Хмельницький, 24-26 жовтня* (с. 173–176). Хмельницький: Вид-во ХНУ.

16. Креденець, Н. Я. (2012) Соціальне партнерство у професійній підготовці фахівців сфери послуг у Німеччині та Австрії. В кол. ред., *Міждисциплінарність як методологія гуманітарних наук: мова, освіта, культура: Міжнародна науково-практична конференція, Умань, 26-27 квітня* (с. 173–175). Умань: ПП Жовтий О. О.

17. Креденець, Н. Я. (2016) Сучасні підходи до підготовки фахівців сфери послуг в Німеччині. В кол. ред., *Вища школа і ринок праці: інтеграція, модернізація, інтернаціоналізація: Всеукраїнська науково-практична конференція, Мукачево, 19-21 жовтня* (с. 115–116). Мукачево: Вид-во МДУ.

18. Креденець, Н. Я. (2017) Розвиток соціального партнерства в професійній освіті України у контексті зарубіжного досвіду. В Н. М. Авшенюк та ін. (Ред.), *Розвиток порівняльної професійної педагогіки у контексті глобалізаційних та інтеграційних процесів: VI Міжнародний науково-методологічний семінар, Хмельницький, 18 травня* (с. 210–212). Хмельницький: Термінова поліграфія.

19. Креденець, Н. Я. (2017) Ступенева підготовка фахівців сфери послуг у системі соціального партнерства Австрії та Німеччині. В кол. ред., *Інноваційний розвиток вищої освіти: глобалізаційний та національний вимір змін: IV Міжнародна науково-практична конференція, Суми, 06-07 квітня* (с. 58–61). Суми :Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка.

АНОТАЦІЇ

Креденець Н. Я. Теорія і практика соціального партнерства у професійній підготовці фахівців сфери послуг в Австрії та Німеччині. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – Теорія і методика професійної освіти. – Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих Національної академії педагогічних наук України. – Київ, 2018.

У дисертації здійснено аналіз стану дослідженості проблеми в працях вітчизняних і зарубіжних науковців. Вивчено розвиток соціального партнерства у професійній підготовці фахівців сфери послуг в Австрії і Німеччині та розкрито теоретичні й практичні засади цього явища. Проаналізовано законодавче забезпечення соціального партнерства у професійній освіті Австрії і Німеччини, що спрямоване на врегулювання відносин між соціальними партнерами у професійній освіті. Структурні особливості соціального партнерства у професійній підготовці фахівців для сфери послуг (водопостачання / водовідведення) в Австрії і Німеччині супроводжуються пошуком шляхів формування змісту освіти на принципах модульності, профільної спрямованості, кредитного виміру якості, єдності теоретичного й практичного компонентів. Доведено, що процесуальними особливостями професійної підготовки фахівців для сфери послуг в Австрії і Німеччині є диверсифікація, практико-діяльнісна спрямованість, інтерактивність форм і методів навчання. Виявлено спільні й відмінні риси у професійній підготовці фахівців сфери послуг в умовах соціального партнерства в Австрії, Німеччині й Україні. Окреслено можливості творчого використання конструктивних ідей австрійського і німецького досвіду в системі професійної освіти України на державному, регіональному, локальному рівнях та рівні навчального закладу.

Ключові слова: соціальне партнерство, соціальний діалог, дуальна система професійної освіти, зміст, форми, методи професійної підготовки фахівців сфери послуг, соціальне партнерство у професійній підготовці фахівців сфери послуг, Австрія, Німеччина.

Креденец Н. Я. Теория и практика социального партнерства в профессиональной подготовке специалистов сферы услуг в Австрии и Германии. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – Теория и методика профессионального образования. – Институт педагогического образования и образования взрослых Национальной академии педагогических наук Украины. – Киев, 2018.

В диссертации осуществлен анализ рассматриваемой проблемы в трудах отечественных и зарубежных ученых. Исследовано развитие социального партнерства в профессиональной подготовке специалистов сферы услуг в Австрии и Германии, раскрыты теоретические и практические основы этого феномена. Проанализировано законодательное обеспечение социального партнерства в профессиональном образовании Австрии и Германии, которое направлено на урегулирование отношений между социальными партнерами в профессиональном образовании. Структурные особенности социального партнерства в профессиональной подготовке специалистов для сферы услуг (водоснабжение / водоотведение) в Австрии и Германии сопровождаются поиском путей формирования содержания образования на принципах модульности, профильной направленности, кредитного измерения качества, единства теоретического и практического компонентов. Доведено, что процессуальными особенностями профессиональной подготовки специалистов для сферы услуг в Австрии и Германии является диверсификация, практико-деятельностная направленность, интерактивность форм и методов обучения. Определены общие и отличительные черты профессиональной подготовки специалистов сферы услуг в условиях социального партнерства в Австрии, Германии и Украине. Представлены возможности творческого использования конструктивных идей австрийского и немецкого опыта в системе профессионального образования Украины на государственном, региональном, локальном уровнях и уровне учебного заведения.

Ключевые слова: социальное партнерство, социальный диалог, дуальная система профессионального образования, содержание, формы, методы профессиональной подготовки специалистов сферы услуг, социальное партнерство в профессиональной подготовке специалистов сферы услуг, Австрия, Германия.

N. Ya. Krednets. Theory and practice of social partnership in vocational training of service sector specialists in Austria and Germany. – Qualification research (retaining manuscript rights).

Thesis for a Candidate's Degree (PhD) in Pedagogical Sciences. Specialty 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education. – The Institute of Pedagogical and Adult Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine. – Kyiv, 2018.

In the thesis the research findings on the problem of social partnership in vocational education in Ukrainian and foreign studies and the documents of international organizations have been analyzed. It has been emphasized that the cooperation aims at ensuring the long-term interaction between all social partners (pupils, students, parents, teaching staff, scholars, trade unions, employers, employment centers, leaders of vocational education institutions, state officials, relevant ministries and international

organizations) in order to establish a competitive, flexible and dynamic system of vocational education and promote economic stability and development of the country. The sociopolitical, organizational and pedagogical preconditions and peculiarities of social partnership development in vocational education in Germany and Austria have been specified. In the thesis, legal enforcement (federal and regional regulatory documents) of social partnership in vocational education of Austria and Germany has been considered. Based on the analysis of curricula and syllabi of service sector specialists' vocational training, specificity in the influence of social partnership on forming the content and the structure of service sector specialists' vocational training (water supply / drainage) have been determined. In particular, it has been proved that the structural features of social partnership in vocational training are based on the principles of modularity, specialization, credit quality assessment, unity of theoretical and practical components, whereas the content peculiarities of vocational training of service sector specialists involve competency-based and practice-oriented approaches, modularity, flexibility, variability, interdisciplinary. Dynamic modernization of forms and methods used in vocational training of service sector specialists under the conditions of social partnership in Austria and Germany has been characterized. The research has proved that within the dual system of vocational education in Austria and Germany the methods and forms of vocational training are divided into two main groups, namely, teaching theoretical principles of a specialty in a vocational school and practical basis for mastering a profession in the workplace. The first group includes a lecture, an explanation, a presentation, etc. The most important forms of the industrial training organization involve workplace mentoring, a didactic conversation, assignments and such methods as "Guiding text", "Discussion circle", "Planned game", "Archaeologist", "Trip to an enterprise", "Group project", "Discussion corner", etc. Based on comparative analysis, common (flexibility and mobility of the education process organization under the conditions of the industrial training process, professional orientation of curricula, consecutive structure of vocational education, modernization of vocational training content, modular training, integration into a European education area etc.) and distinctive (legal enforcement development of social partnership in vocational education of service sector specialists, joint liability of vocational schools administration and employers for quality of future specialists' theoretical and vocational training, etc.) features of social partnership in service sector specialists' training in Austria, Germany and Ukraine have been determined. The ways for creative implementation of progressive ideas of Austrian and German experience while developing social partnership in service sector specialists' training in Ukraine at certain levels and directions have been outlined. These levels include state, regional, local and institutional ones, whereas the directions involve conceptual, political, strategic, legislative, organizational and managerial, educational and methodical, economic ones. The perspective directions of further pedagogical studies have been justified.

Keywords: social partnership, social dialogue, dual system of vocational education, content, forms, methods of vocational training of service sector specialists, social partnership in vocational training of service sector specialists, Austria, Germany.

Підписано до друку 23.02.2018 р.
Формат 60×84/16. Папір офсетний.
Друк цифровий. Умовн. друк. арк. 0,9.
Наклад 100 прим. Зам. № 31

ТзОВ «Растр-7»
79005, м. Львів, вул. Кн. Романа, 9/1
тел./факс: (032) 235-52-05
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ЛВ №22 від 19.11.2002 р.